

Fizikai kutatások és intézet-hálózatuk

A KFKI a konszolidációban

Fizikai kutatások Magyarországon, 1930–1990 • Privatizáció, visszafejlesztés, 1989–1992 • Viták a kutatásszervezetről • Súlypontváltás a fizikai kutatásban? • Értelmes célok az embereknek • A kutatóközpontok jövője

Kedves Barátaim!

Köszöntöm a KFKI igazgatóit, az egyes intézetek vezető munkatársait és a sajtó képviselőit. Köszöntöm Önöket abból az alkalomból, hogy az Akadémia fizikaikutatóintézet-hálózata konszolidálásának első szakasza lezárult. Ismeretes, hogy az akadémiai intézethálózat konszolidálását két szakaszra tervezzük: az első szakaszban – 1997–98-ban – rendbe hozzuk a *telephelyeket*, végrehajtjuk a *létszámkonszolidációt*, azaz megállapítjuk a garantált létszámot (amelyet az állam, azaz az Akadémia tart fenn közalkalmazotti bérrel), és biztosítjuk az alapellátáshoz szükséges összegeket.

*Telephely,
létszám-
garancia*

Csak emlékeztetnék arra, hogy 1996-ban, amikor az intézetkonszolidációt elhatároztuk, akkor a létszám immáron hét éve ingadozott, pontosabban állandóan szűkült, 1988–96 között majdnem a felére csökkent. Egyik évről a másikra nem volt semmi garancia a következő évek létszámára vonatkozóan az igazgatók kezében. És emlékeztetni szeretnék arra, hogy az intézethálózat költségvetésében kerekén 4 milliárd forint volt előirányozva a bérekre, és ezenfelül összesen – írj és mondd! – 268 millió forint dologi kiadásokra és megrendelt kutatásra! Most a konszolidáció eredményeként ez a 268 millió forint emelkedik 1800 millió forintra. A konszolidáció második szakaszát – erre is csak emlékeztetek – 1999–2002 közöttre tervezzük, amely *bérrendezést és bizonyos műszerpark-felújítást* tartalmaz. Bérrendezést két irányban is: egyrészt az egyetemi bérekkel az ekvivalencia kialakítását, másrészt jelentős fizetés-emelést.

Bérrendezés

De az, hogy a közvetlen múltról beszélek, felidézi bennem a távoli múlt emlékeit is. A KFKI és a magyarországi fizikai kutatások korábbi történelmét.

FIZIKAI KUTATÁSOK MAGYARORSZÁGON, 1930–1990

A szovjet korszakban Emlékszem az 1990. év elejére, amikor először találkoztam miniszterként a KFKI úgymond válságjelenségeivel. Az akadémiai intézethálózatban nőttem fel, de egyszerű munkatársként, illetve igazgatóként nem ismertem azokat a problémákat, amelyek a hazai fizikai kutatás fejlődéséből adódóan a fizikaikutatóintézet-hálózatot feszítették. Bevallom: nem is keltették fel érdeklődésemet. Csak akkor találkoztam a KFKI belső konfliktusaival, amikor miniszterként és a tudománypolitikai bizottság tagjaként kellett 1989-ben foglalkoznom az Önök intézeteivel. Akkor tudtam meg, hogy az intézet már 1987-ben a KFKI lehetséges átalakításáról tárgyalt. (Naplómban található is egy erre vonatkozó feljegyzés, amely szerint: „a KFKI történetéből kiolvasható a szovjet rendszer és természettudományok, illetve a világ fizikai tudományának történelme”.) Tudomány- és tudománypolitika-történettel foglalkozó kutatóként jegyeztem föl adatokat annak idején a KFKI megalapításáról 1950-ben, és arról, milyen ellentmondásos szerepet töltött be a magyar fizikai kutatások történelmében a Szovjetunióhoz való politikai tartozásunk. Emlékszem, elővettem a Magyar Tudományos Akadémia másfél százados történelmét feldolgozó kötetet, konzultáltam Nagy Károly barátommal, Láng István főtitkárral, Csurgay Árpád főtitkárhelyettesével, és az ő elbeszéléseikből, valamint olvasmányaimból kibontakozott az az óriási előrelépés, amelyet a magyarországi fizikai kutatások – a Szovjetuniónak köszönhetően – 1950 után elértek, s amelynek első számú eredménye a Központi Fizikai Kutatóintézet létrehozása volt.

1945 előtt A magyarországi fizikai kutatás Nyugat-Európához képest – hasonlóan a szomszédos közép-kelet-európai országokhoz – 1945 előtt rendkívül elmaradott volt. A budapesti egyetemen az 1930-as években Ortvy Rudolf, majd tanítványai – az általam is ismert és tisztelt Novobáczky Károly és a csak hírből ismert Gombás Pál – elsősorban az elméleti fizika terén, mindenekelőtt a kvantumfizikával foglalkozva alkottak jelentőset. Ugyanakkor Debrecenben – a történészek-technikátörténészek között is jól ismert – Gyulay Zoltán körül alakult ki a harmincas évektől magfizikai kutatás, amelyet a tudománytörténeti szakirodalom is figyelemre méltónak, de „szerény keretek között” mozgónak mond. Ehhez képest 1950-ben megindult a tömeges fizikusképzés, fejlesztették az egyetemi tanszékeket, és létrehozták a nagy központi fizikai kutatóközpontot, a KFKI-t.

A KFKI intézetei a fizika akkori legmodernebb kutatási területein kezdtek működni. A korszak nagy témája az atom, amelynek kutatását az 1951–61 között megépített részecskegyorsító beláthatatlan perspektívák közé emelte, és amelynek kutatása – különösen miután az Atomenergia-bizottságtól a reaktorfelügyelet az Akadémiához került – a világszínvonalú fizikai kutatás lehetőségét teremtette meg. Azután következett az űrfizika az 1960–70-es években, majd a fémek, ötvözetek, mágneses anyagok kutatása az 1959-ben létrehozott Szilárdtestfizikai Laboratóriumban, azután a plazmafizika, a biofizika és a számítógép. Vagyis a tudománytörténész valóban leolvashatja a világ fizikai tudományainak fejlődését a KFKI kutatási tematikáján, illetve azon a szervezeti fejlődésen, amelyet a KFKI 1950-től befutott. (Ugyanis – a tudománytörténet természete szerint – az újabb és újabb kutatási témák, az egyes kutatási területek határain kinövő újabb és újabb kutatócsoportok önállósultak „laboratórium”, „főosztály”, „intézet” keretében.)

*Fejlesztés:
1950-től*

Ezeket az 1989–90-ben szerzett információkat kiegészítették most, 1996–97 nyarán a Paksi Atomerőműben tett látogatásaim, ahol Szabó igazgató úr igen szabatosan magyarázta el – a velem együtt lévő Gadó János nem kis elégedettségére –, hogy a KFKI nagy előnye mindig is az volt: az elméleti, illetve az alapkutatásokat soha nem választotta el a gyakorlattól. A KFKI egyes egységei kezdettől kapcsolatban állottak a termeléssel és a szolgáltatással. Vagyis amit nekem 1990-ben vádként hoztak fel a KFKI-val szemben – hogy ugyanis túlságosan piacorientált kutatást folytat, nem pedig alapkutatást, ami egy akadémiai intézetbázis-hoz illik –, nos, ez a vád a KFKI vezetőinek érdemeivé változott. Mert hol van ma már az a klasszikus szétválaszthatóság alap- és alkalmazott kutatás között, amely századunk első felében még megvolt? – kérdeztem, illetve kérdezem én.

*A gyakorlattal
összekapcsolva*

PRIVATIZÁCIÓ, VISSZAFEJLESZTÉS, 1989–1992

Hadd tegyem mindehhez hozzá, hogy 1990-ben több okból kellett a KFKI-val foglalkoznom. Miniszterként nyilatkoznom kellett az esetleges *privatizációról*. De ugyanakkor állást kellett foglalnom azokkal a javaslatokkal kapcsolatban is, amelyek mind a fizikai, mind a kémiai akadémiai kutatóbázis Budáról való *elköltöztetését* vetették fel. Mondván: sem a fizika, sem a kémia úgymond „gyárszerű” üzése nem való Magyarország legdrágább építési övezeteibe. (De ugyanígy kezdték ki a Gellért-hegy oldalán helyet foglaló Kertészeti Egyetemet, illetve kiterjedt telepét.) És foglalkoznom kellett a KFKI-val azért is, mert az ún. rendszerkritikusok mindenben politikai kérdést keresve, a hazai *élettelen természettudományok* nagyarányú felfejlesztését úgymond tipikusan *sztálini szovjet je-*

*Rendszerváltás
és fizika*

Kiszakítani az Akadémiából?

lenségnek mondták, és azok radikális visszafejlesztését a politikai rendszer lebontásának részeként jelölték meg. Elfeledkezve arról, hogy a kétségtelen túlzások és a túlhajtott fejlesztés ellenére a fizika gyors erősítése az 1950-es években és a kémiáé az 1960-as években nagyon is világhíresség volt. És foglalkoznom kellett a KFKI-val azért is, mert sokan javasolták nekem a *KFKI kiszakítását az akadémiai intézethálózatból*. (Csak zárójelben jegyzem meg: ez most, az elmúlt hónapokban szintén hangot kapott abban a formában: az akadémiai intézethálózatot ki kell vonni – úgy mond – az aggastyánok osztályainak, valamint a „kommunistákat” megtartó akadémiai adminisztrációknak az igazgatása alól, és nemzeti kutatási központként üzemeltetni azt. Természetesen – ezt már csak mi néhányan tesszük hozzá – minisztériumi kinevezésű kuratóriumokat tenni föléjük. Sem 1990-ben, sem most, 1998-ban nem értettem egyet a kutatóhálózat végrehajtó hatalomhoz való közelítésével.)

VITÁK A KUTATÁSSZERVEZETRŐL

Befejezni az átalakítást

1996 nyarán azután Keviczky László főtitkár úrral, Teplán István, Csomó István főosztályvezetővel, Nagy Károly osztályelnökkel meglátogattuk a KFKI telephelyeit. Előtte baráti beszélgetést folytattam Lovas Istvánnal, aki 1990–93 között az akkor válságba került KFKI átszervezését végezte. (Mindenkori által elismert – igaz, hogy sokak által vitatott –, de ismétlem, elismert okossággal és energiával.) 1996-ban, két és fél évvel ezelőtt, állapotok jártak, elhagyott telephelyeket vagy működő, de hulló vakolatú helyiségeket ugyanúgy találtam itt, mint ragyogóan működő egységeket. (Ismét zárójeles megjegyzés: emlékszem Szegő Károly észrevételére: a nyugati autók a telephely privatizált részének udvarain, a keleti kocsik az akadémiai tulajdonú intézetek parkolóiban állnak. S ezzel sok mindent elmagyarázott.) Vagyis megértették velem 1996-ban: *a KFKI történetének első szakasza 1950 és 1992 között tartott. A második szakasz 1992-ben, az átalakulás során kezdődött, de nem ért megnyugtatóan véget. A mi feladatunk most, mondták fizikus kollégáim és barátaim, befejezni e második szakaszt, és folytatni az új szakmai kihívásokhoz, a magyarországi fizikai kutatás igényeihez és a lehetőségekhez alakítást.*

Kedves Kollégák!

Fejlesztések, vissza-fejlesztések

Ami ezután történt, 1997–98-ban, az mindnyájunk előtt jól ismert. Magammal hoztam jegyzeteimet a Konszolidációs Bizottság üléseiről 1997–98-ból. Ezeket a bizottsági üléseken mind a KFKI intézeteinek vezetői, mind a fizikai és műszaki osztály, mind pedig a Természettudományi Főosztály kiválóan vizsgáztak. (A Konszolidációs Bizottság előtt is

minden egyes akadémiai intézetnél ki kellett mutatnia az intézetben folyó tudományos munkát, és válaszolnia kellett arra a kérdésre: szükséges-e a diszciplínán belül önálló, egyetemtól független akadémiai kutatóintézet fenntartása költségvetési pénzből?) Ezeken a vitákon részben képet nyerhettünk a már említett atomerőmű-karbantartásról, a Cassini űrszonda nemzetközi együttműködéssel folytatott építéséről, de ugyanígy a beszédtechnológia vagy az anyagtudományi kutatóintézet keretében folyó félvezető-kutatásról, nanotechnológiáról, vékonyréteg-kutatásokról, kristálynövesztésről stb. És nemcsak eredménybeszámolók voltak ezek a beszélgetések, hanem nemegyszer szenvedélyes viták is.

Prohászka János például, a műszaki osztály általam oly sokra becsült vezetője, a maga egyszerű és pontosan fogalmazó módján tette fel a kérdést a szintén nagyra becsült Gyulai Jóskának: „Ne haragudj Jóska, Te a barátom vagy, de meg kell mondanom őszintén, hogy Magyarországon nincs értelme a félvezető-kutatásnak. Ötmilliárd forintos befektetésen alul teljesen fölösleges ezzel foglalkozni!” (Sokan ismerhetik azt az internetes vitát, ami ebből a kijelentésből kinőtt. Mint ahogy ismerhetik azt a sajtóvitát is, amely az elnök által soha nem tett kijelentést rosszul indulatúan értelmezve azzal vádolta meg, hogy a fizikai kutatások drasztikus és megalapozatlan csökkentését kívánja elérni. És nem átalítottak politikai jellegű háttérszínjátékot is kreálni e pozícióféltéshez.)

Az ugyanis mindenki előtt világos volt, hogy a konszolidáció az intézethálózat preferenciáinak felülvizsgálatát is jelenti, és esetleg azzal is járhat, hogy a korábban nem fejlesztett élettudományokat vagy a politikai okok miatt tudatosan visszafogott társadalomtudományi kutatásokat hozzuk kedvezőbb pozícióba. Kétségtelen, hogy a konszolidációs összegek szétosztásakor más arányok érvényesültek, mint az intézethálózat eddigi költségvetésében. A Konszolidációs Bizottság még ez év januárjában állást foglalt amellett – és erről hamarosan a közgyűlésen is szólni fogok –, hogy az élettudományokat fogja preferálni. Így az élettudományokra jut a konszolidációs összegek 47,3%-a, a természettudományokra 39,5%-a és a társadalomtudományokra 13,2%-a. (Számításaink szerint még ezzel a módosítással is a tudományágak közötti arány alig fog 1%-kal változni. Jelenleg: 54,6%; 22,5%; 22,9% a természettudományok óriási fölényével.) A múlt év novembere és ez év januárja között folytak a viták a pénzosztásról, s ezzel magyarázhatjuk azt is, hogy – nem utolsósorban a fizikai és a kémiai intézetek részéről – akciók indultak az eddigi preferenciák megváltoztatása ellen. Az eddigi preferenciák ellen, amelyek 1950 és 1990 között alakultak ki, s lényegében változatlanok voltak tegnapig.

Köszönetet mondok ismételtelen az átszervezésben részes minden vezetőnek s azoknak a kutatóknak, illetve szakasszisztenseknek, akik

Viták valós problémákról

Preferenciák átrendezése

Költözés

együtt gondolkodtak és együtt léptek velünk. A legnagyobb változást kétségtelenül a MÜFI és az Anyagtudományi Intézet összevonása jelentette. Értettem én a Konszolidációs Bizottság ülésén is Barta László, a MÜFI igazgatójának észrevételeit. Szakmailag maximálisan egyetértett a döntéssel, az összevonással, de neki a régi telephelyen dolgozók érdekeit is képviselnie kellett. Mindenekelőtt azokét a szakasszisztensekét, akik a Fóti úthoz közeli településeken, Újpesten, Dunakeszin, Fóton laktak, és akik a Csillebércre költözést nem akarták vállalni. (A szakma jellegéből következően e kutatás nagy létszámú tudományos segédszemélyzetet kívánt, amelyek nem lehet egyik napról a másikra betanítani.)

Döntő: a szaktudomány igénye De nekünk, a vezetőknek a *döntő* mégis csak a *szaktudomány*, valamint a *realitás* szempontjai voltak. Megértettük Barta igazgató úr szempontjait, de dönteni más érvek alapján döntöttünk. Így viszont mi kérjük az ő megértését. Sajnáljuk, hogy a szakasszisztencia nem vállalta a Csillebércre költözést, de örülünk, hogy a kutatók szinte kivétel nélkül vállalták ezt. Kollégáim úgy látják, hogy ezzel az összevonással végül is megmentettük a műszaki fizika egy igen fontos kutatóbázisát, ami technológizált életkörülményeinkben fontos szerepet tölthet be.

Adósságok Nem volt könnyű az *adósságok* rendezése sem. A MÜFI óriási adósságait, amelyet évek óta görgettek maguk előtt, szanáltuk. S reméljük, Strausz Tamás szavait idézve, hogy a KFKI adósságállománya is valóban teljesen megszűnik. Örülök, hogy sikerül megoldani az új telephely üzemeltetését. Remélem, hogy a KFKI – és hadd tegyem hozzá: a Szegedi Biológiai Kutatóintézet, amely szintén több önálló kutatóintézet közössége – példaként szolgálhat a most létrejött Kémiai Központ és a létrehozni tervezett Társadalomkutató Központ működtetési, infrastrukturális modelljéhez.*

SÚLYPONTVÁLTÁS A FIZIKAI KUTATÁSBAN?

Informatikai forradalom és tudományművelés A konszolidáció egyik lényege a korszerű kutatásszervezeti egységek kialakítása. Beszélünk az informatikai forradalomról, beszélünk a globalizálódó világszemléletről, s arról, hogy a tudománynak is hozzá kell igazítania szervezetét az új érintkezéskultúrához. (Én, mint a társadalom kutatója, az informatikai forradalomban a társadalmi érintkezés és ismeretszerzés forradalmát látom elsősorban. Tehát nem technikát, hanem emberi viszonyok változását. És az emberi viszonyok között az ismeretszerzést, az ismeretátadás változását tartom döntőnek.) És itt természetesen a kutatói munka és a kutatói gondolkodás változását is

* Vö. 1998. január 3–4. „Korunk tudománya.”; 2002. február 19. „A Társadalomkutató Központ céljai”.

A MAGYAR FIZIKUSKÉPZÉS TEMATIKAI SZERKEZETE		
Tematika	Előadás (óra/hét)	Számolási és laboratóriumi gyakorlat (óra/hét)
Alapjelenségek		
Mechanika	8	3
Termodinamika és statisztikus fizika	6	3
Elektrodinamika	9	5
Atomfizika és kvantumfizika	6	2
Komplex jelenségek		
Magok, elemi részecskék és sugárzás	7	0
Szilárdtestfizika és anyagtudomány	3	0
Spektroszkópia és optika	4	0
Fizikalaboratórium	0	22
Kémia	2	2
Informatika	7	2
Matematika	24	11
Speciális képzés	24	3
Egyetemi sajtóságokat követő többlet-előadások	30	10
Diplomamunka	0	50
Összesen:	130	113
<i>Forrás: A fizika felsőfokú oktatása Magyarországon I. Helyzelelemzés, távlatok és javaslatok. Készítette: az Eötvös Loránd Fizikai Társulat Munkabizottsága. Fizikai Szemle, 1995/5.</i>		

hangsúlyozom és részben jövendölöm. Rögeszmeszerűen mondom, hogy a következő évtizedekben át fog alakulni a diszciplínák szakmódszertana, mert meg fog változni az adatgyűjtés, a verifikáció egyes szakaszainak súlya. A számítógép, az internet egy új érintkezési világot teremt, és megváltoztatja nekünk, kutatóknak a viszonyát szakmai környezetünkhöz, munkatársainkhoz, munkahelyünkhöz.

Az ez év elején indított diszciplínavitáknak éppen ez az egyik célja: hogy ugyanis felderítsék, milyen változások mennek végbe az egyes szakmákban az informatikai forradalom hatására.* A fizika diszciplínavitái elkezdődtek, a fizikai osztály példás rendszerességgel vizsgálja a részecskefizika, az atom-, a lézerfizika, a magfizika, a szilárdtestfizika, a biofizika stb. ezredfordulós állapotát és az azokban végbemenő változásokat. Ezeknek a vitáknak az eredményeként lehet azután majd tovább fejleszteni a fizikai intézeteket is. A célunk kettős: egyrészt a tudományfejlődés belső mozgását és a helyi társadalom igényeit kövesse az intézethálózat szervezete, másrészt az intézethálózat legyen mobil szervezet.

E mobilitással kapcsolatban szeretnék néhány, a Konzolidációs Bizottság vitáin is előadott észrevételt tenni a jövőre vonatkozóan.

Diszciplínaviták

* 1998. március 4. „Diszciplínaviták indítása”.

A jövő fizikusai Közhely: fizikusra ugyanúgy szükség lesz Magyarországon és a világban a következő évszázadban, mint a múltban lévő évszázadban volt. A fizikának – ez is közhely – van jövője, de kétségtelen, hogy a fizikai kutatásokon belül is súlyponteltolódások várhatóak. Végighallgatva a Konzolidációs Bizottság vitáit, valamint olvasva a Nemzeti Stratégiai Kutatások eredményeit, biztos vagyok abban, hogy a fizikusok további expanziót fognak végrehajtani a biológia, a kémia, a környezetvédelem, sőt az agrárium, a gyógyszergyártás stb. területén.*

A szovjet korszak preferenciái Az is kétségtelennek látszik, hogy Magyarországon a nagy műszerigényű fizikai kutatás vissza fog fejlődni. A mai fizikusgenerációk derék-hada a szovjet korszakban nőtt fel, amikor Magyarország a szovjet politikai és tudományos hatókörben élt. Tudomásul kell venni, hogy a Szovjetunió és a megszállási övezet összeomlása maga alá temette sok száz kutatónak – és nemcsak fizikusoknak, hanem akár társadalomkutatóknak is – életstratégiáit is. Nincs többé Dubna (habár vitathatóan tartom, hogy szükséges volt-e a kapcsolatok felszámolása Dubnával). De azt sem látjuk még, hogy a szolgáltató szektorban, így többek között a szabványellenőrzésben, milyen nagy szerepe lesz még a fizika művelőinek, illetve a fizikai kutatóintézeteknek. Csak magamtól kérdem – várva a diszciplinaviták szövegeit –, vajon nem kell-e a fizikai kutatóintézetek alapkutatói funkciójából egyes esetekben feladni eddigi elképzeléseket és *jobban az alkalmazott kutatások felé fordulni*? Ez lehet a fizikai kutatóhálózat konzolidálásának az egyik eredménye.

Alap- és alkalmazott kutatások Magam is kísérletet teszek arra, hogy a vállalkozói társadalmat az akadémiai intézethálózatához közelebb hozzam. Tárgyalások, vacsorák, konzultációk sora zajlott le ebben az évben annak érdekében, hogy megismertessük az akadémiai intézethálózat teljesítőképességét a magyarországi nagyvállalatokkal.** A KFKI intézetei még a szovjet rendszerben kialakították ezt a kapcsolatrendszert, sőt módosításait is nemegyszer ez a termelési központúság mozgatta. Ennek eredménye az, hogy a kutatók gondolkodásában nem téma az alkalmazott és az alap kutatások szembeállítás. (Csak zárójelben jegyzem meg, noha éppen egy Dubnában ott-honos, öreg fizikus kollégám támadja az elnököt azzal a váddal, hogy feladja az akadémiai intézetek eredeti célját, az alap kutatások művelését.) Mindenesetre a fizikai intézetek megtartása, konzolidálása – ne feledjék el, hogy a KFKI intézetei a három év alatt közel 140 millió forintot kapnak bázisba költségvetésükhöz – abból a meggyőződésünkből fakad, hogy a Magyarországon 40 év alatt kiépült színvonalas fizikus-társadalomra szüksége van az országnak.

* 2000. december 15. „Fizikatörténet – kultúrtörténet”.

** Vö. erre 1998. április 8. „Agrártudomány, kutatóintézetek és szolgáltatás”; 1998. május 7. „Kémiai kutatás, kutatóintézetek, vállalkozók”.

ÉRTELMES CÉLOK AZ EMBEREKNEK

A jövőről való gondolkodásunkat alapvetően határozza meg az is, hogy az embereknek értelmes célokat kell találnunk. A vezetésnek fel kell adnia a „nemtörődömség”, a problémák szőnyeg alá söprésének taktikáját. (Marosi Ernő barátom fogalmazta meg a Konszolidációs Bizottság egyik ülésén: az elmúlt években kimondatlanul is a jól ismert vicc elve volt érezhető: „Nem kell bajlódni a levágással, lerohad az magától is!”) Vagyis nem kell felszámolni a hálózat válságba jutott részét, tönkremegy az magától is. Ellenkezőleg, nekünk minden egyes kutatóval, szakasszisztenssel törődni kell. Ha elbocsátjuk őket, vagy ha hagyjuk továbbra is porladni a kutatói állományt, mint az történik 1988 óta, akkor emberileg járunk el felelőtlenül. Ezért is örülök, hogy a leépítésektől való jogos félelmeinktől megszabadultunk, hogy megértik lassan intézetvezetőink a *létszámgazdálkodás új alapelvét*.

*Törődni,
gondoskodni*

A garantált létszámon felül annyi kutatót és asszisztenst alkalmaznak, amennyit akarnak, illetve amennyi költségvetésükből kitelik. Számtalan intézetigazgató – magam is korábban intézetigazgatóként dolgoztam – ismeri fel: azzal, hogy a kutatásra fordítandó pénzeket radikálisan megemeltük, ezzel szabaddá tettük a piacról, sőt a pályázatokból a dologi kiadásokra fordított összegeket, és azokon kutatókat vagy asszisztenciát alkalmazhatnak. Örülök, hogy a KFKI esetében itt arról tájékoztattak kollégáim, hogy a garantált létszám bevezetése következtében mindössze két kutatót kellett elküldeni. Biztos vagyok abban, hogy a KFKI tapasztalt vezető csapata megtalálja a 21. század küszöbén is a kutatók számára az értelmes célokat.*

*Új létszám-
gazdálkodás*

A KUTATÓKÖZPONTOK JÖVŐJE

A jövőbe mutató tény az, hogy a KFKI továbbra is *különböző, diszciplinárisan együtt dolgozó intézetek* együttese marad. 1950 óta érvényesül ez az elv, és sokan biztosak vagyunk abban, hogy a 21. század kutatásszervezetének is egyik alapvető formája lesz a *nagy kutatóközpont*. Prognosztikánk ismét a tudományos gondolkodás természetéből indul ki. Biztosak vagyunk ugyanis abban, hogy a 21. század tudománya a *problémamegoldásra összpontosító tudomány* lesz. És a problémaállítás a gyakorlati életből táplálkozik, míg a *megoldást* a diszciplináris keretek között dolgozó egyetemi és kutatóintézeti tudományos tisztviselőnek kell hoznia. Át kell lépünk tehát a diszciplináris intézeti és tanszéki kereteken. De nem szabad összetörni e kereteket. *Interdiszciplináris intézet ugyanis nem léte-*

*Inter-
diszciplináris*

* Vö. erre 1998. január 8. „A főhivatású kutatóintézetek finanszírozása”.

zik. Ez a meggyőződésesem hajt azokban a vitákban, amelyeket az új, nagy akadémiai központok kialakításáról folytatunk. A KFKI és az SZBK e szempontból is mindig az „orvosi ló” a vitákban. Úgy látom jelenleg, hogy a Kémiai Kutatóközpont és a létrehozandó Társadalomkutató Központ is egy tudománypolitikai eszköz ahhoz, hogy az új szintetizáló gondolkodás a kutatók fejében erősödjék. A KFKI tehát korszerű kutatóbázis, és a mostani konszolidációs folyamatnak nem kellett mást tennie, mint hozzáigazítania az 1950-ben létrehívott, majd 1992-ben már egyszer megreformált szervezetet a mai realitásokhoz és a tudomány újabb belső igényeihez.*

*Telephely-
kihasználás*

A jövőhöz érve természetesen beszélni kell a *telephely-kihasználás realitásáról* is. A KFKI üzemeltetési igazgatójának tájékoztatója alapján kollégáim – Keviczky főtitkár úr, Teplán és Csomó főosztályvezető urak – elégedettek a telephely-kihasználás most kialakított új rendjével. A bennünket 1996 nyarán itt fogadott kép két és fél év alatt alapszíneiben megváltozott. (De az is az igazsághoz tartozik, hogy a MÜFI volt telephelyével nem tudunk mit kezdeni, fűtése, állagmegóvása, őrzése emészteni fogja az Akadémia költségvetési pénzét mindaddig, amíg nem tudjuk értékesíteni. De ez nem az Önök gondja, hanem a vezetésé.)

Köszönöm a figyelmüket.

Kézirat. Magnóról leírt szöveg.

* 1998. január 3–4. „Korunk tudománya”.